

УДК 321.7:323.3-058.12]:340.12](477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2026-1-4>**Яремчук Віталій Дмитрович,**

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії, історії та конституційного права
Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-5988-7816>

Горбань Олена Вікторівна,

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри правознавства
Полтавського університету економіки і торгівлі,
вулиця Івана Банка, 3, Полтава, 36003, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-2451-7089>

ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ ДИСКУРС СУМІСНОСТІ НАРОДОВЛАДДЯ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ

Анотація. У статті здійснено політико-правовий аналіз актуальної проблеми сумісності народовладдя та політичної еліти. Зазначено різнопланові, суперечливі підходи до розуміння термінів «народовладдя» й «політична еліта».

Розглянуто вітчизняні та зарубіжні тлумачення терміну «політична еліта» – багатоструктурованого поняття, що характеризується як своєю зовнішньою, так і внутрішньою природою, навколоелітним середовищем, управлінською елітою, легітимністю, який включає, зокрема, до свого змісту лідерів із вищих структур різних рівнів влади; підпорядкованих їм бюрократів владних апаратів; регіональної та місцевої владної еліти; активістів правлячих політичних партій, об'єднань та рухів; опонуючої та аналогічно структурованої політичної контреліти; навколо-елітного оточення офіційних і неофіційних експертів тощо.

Вказані антидемократичні ознаки політичної еліти, зокрема: тяжіння до закритості від публічного впливу на формування та контролю за ними; «фетишизація лідерів»; зрощення з олігархами у взаємних інтересах концентрації ресурсів; тяжіння до узурпації політичної влади й важелів впливу на неї засобами її централізації та бюрократизації.

Відзначено атрибутивність політичної еліти в демократіях, обумовлену потребами виконання державою своїх функцій. Наголошено на силі демократії у регулюючому впливові на політичну еліту через виявлення довіри чи недовіри до неї, протестні рухи опору як форми реалізації реального народовладдя. Особливості політичної еліти України пояснені короткочасністю демократичного транзиту за умов недостатньої національної консолідованості. Наведено критерії ефективності діяльності політичної еліти та дані щодо результатів соціологічних вимірів народної довіри до політичної еліти в Україні.

Наприкінці статті автори дійшли висновку про потребу проведення міждисциплінарного дискурсу сумісності народовладдя та політичної еліти в політологічному, правничому та філософському контекстах.

Ключові слова: народовладдя, політична еліта, демократія, теорії еліт, критерії ефективності діяльності політичної еліти.

Yaremchuk Vitaliy, Gorban Olena. Political and legal discussion of the people's rule and the political elite

Abstract. The article provides a political and legal analysis of the current problem of the compatibility of democracy and the political elite. It indicates diverse, contradictory approaches to understanding the terms “democratic power” and “political elite”.

The article examines domestic and foreign interpretations of the term “political elite” – a multi-structured concept characterized by both its external and internal nature, the elite environment, the management elite, legitimacy, which includes, in particular, leaders from higher structures of different levels of power; bureaucrats of the government apparatuses subordinate to them; regional and local power elite; activists of ruling political parties, associations

and movements; opposing and similarly structured political counter-elite; the elite environment of official and unofficial experts, etc.

The anti-democratic features of the political elite are indicated, in particular: a tendency to be closed off from public influence on their formation and control; "fetishization of leaders"; fusion with oligarchs in the mutual interests of resource concentration; a tendency to usurp political power and the levers of influence on it by means of its centralization and bureaucratization.

The attributive nature of the political elite in democracies is noted, determined by the needs of the state to perform its functions. The strength of democracy in regulating influence on the political elite through the manifestation of trust or distrust in it, protest resistance movements as a form of implementing real democracy are emphasized. The peculiarities of the political elite of Ukraine are explained by the short-term democratic transit in conditions of insufficient national consolidation. The criteria for the effectiveness of the political elite and data on the results of sociological measurements of people's trust in the political elite in Ukraine are presented.

At the end of the article, the authors concluded that there is a need for an interdisciplinary discourse on the compatibility of democracy and the political elite in political science, law, and philosophy.

Key words: democracy, political elite, democracy, elite theories, criteria for the effectiveness of the political elite.

Вступ. У ст. 5 Конституції України записано: «Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами. Ніхто не може узурпувати державну владу» [1]. Це, як підкреслює О. Скакун, «якісна характеристика демократії, демократичного режиму в державі» [2, с. 129].

У вітчизняній науці існують різні тлумачення щодо розуміння сумісності народовладдя й політичної еліти. Одні автори відзначають визнання принципу народного суверенітету у більшості держав як основи демократії, оцінюють як антидемократичні посягання на суверенну демократію для її пристосування до власних інтересів [3, ст. 4–6, 54, 158]. Інші – вбачають «встановлюючу» роль політичної еліти щодо правил функціонування та розвитку держави і суспільства [4, с. 3], безсумнівно «провідну... у будь-якому суспільстві» [5, с. 156], зосередження на впливові залишкових явищ бездержавності і саме в тому вбачається опозиційність політичної еліти України до демократії [6, с. 312, 314, 332]. Такі сентенції взагалі не мають нічого спільного з демократією, однак вони не отримали досі належних політико-правових оцінок. Теза ж про проблему сумісності демократії та елітизму [7, с. 140] стала фактично унікальною.

Виходячи із суперечливих положень зазначеної проблеми, метою статті є політико-

правовий аналіз сумісності народовладдя та політичної еліти. Для досягнення цієї мети ставляться наступні завдання: 1) встановити різноплановість тлумачення терміну «політична еліта»; 2) висвітлити особливості наукових висновків й політико-правову практику щодо сумісності політичних еліт із демократією у зарубіжних державах та в Україні; 3) визначити міри сумісності політичних еліт держав Заходу та України з демократією за критеріями рівня довіри народу до еліти.

Сумісність народовладдя та політичної еліти у зарубіжних вчених давно отримала достатньо глибоке вивчення, однак, на вітчизняному науковому рівні вона не має достатньо повного й системного правового аналізу, а її багатовекторні аспекти залишаються недостатньо висвітленими.

Матеріали та методи. Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні як загальнонаукових, так і спеціально-правових методів, що забезпечують всебічне осмислення сумісності народовладдя та політичної еліти в сучасних умовах, зокрема: метод аналізу використовувався при висвітленні підходів вітчизняних та зарубіжних дослідників до характеристики особливостей народовладдя та політичної еліти, критеріїв оцінки міри рівня народної довіри сумісності політичної еліти з демократією; метод герменевтики – для виявлення внутрішніх суперечностей у визначенні компетенції політичної еліти; формально-правовий – для розкриття і уточнення понятійного апарату, тлумачення дефініцій стосовно досліджува-

ної проблематики; порівняльно-правовий метод – для співставлення підходів вітчизняних та зарубіжних вчених щодо особливостей прояву демократії та діяльності політичних еліт в Україні та за кордоном; метод прогнозування – при визначенні подальших перспектив політико-правового дискурсу щодо сумісності народовладдя та політичної еліти.

Основними джерелами дослідження стали Конституція України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених. Теоретичну базу дослідження становлять монографії, дисертаційні роботи та наукові статті, присвячені політико-правовим аспектам народовладдя та політичної еліти, сумісності цих феноменів політичного життя, зокрема праці таких вчених як Т. Андрійчук, А. Баумейстер, С. Бульбенюк, Г. Гайду, В. Гапоненко, С. Головатий, В. Горбань, Н. Довганик, Н. Дубовик, М. Кармазіна, М. Козловець, С. Матета, Н. Оніщенко, О. Постоловська, Н. Ротар, О. Скакун, Т. Томашевська, В. Туча, С. Чернюк, Ю. Шайгородський, О. Щербанюк, В. Яремчук.

Результати. Світова політико-правова думка виробила різні підходи щодо визначення терміну «політична еліта», такі як: «владна еліта», «правляча еліта», «правлячий клас», «політичний клас», «правлячий клас», «керівництво», «контролююча група», «істеблішмент» тощо [8, с. 133–134].

Ще «батьки» теорії еліт В. Парето та Г. Моска звертали увагу на проблему сумісності народовладдя та політичної еліти. В. Парето називав демократичні режими «демагогічною плутократією», вважаючи, що в політичному житті є універсальний закон, при якому еліта завжди обманює маси. Г. Моска, автор концепції «політичного класу», наголошував, що в усіх суспільствах... існують два класи: клас, що править, і клас, яким правлять, та що в системі, де влада належить аристократії, правлячий клас є стабільним, тоді як у демократії, що ґрунтується на принципах виборів та представництва, все навпаки [9, с. 278, 281].

Політична еліта представляє собою мобільний політико-правовий організм здатний до постійних змін та пристосувань з метою збереження себе у владі. А. Баумейстер характе-

ризував зміну поколінь політичної еліти таким чином: за часів В. Черчилля вона складалася із представників аристократів, після Другої світової війни – з харизматичних політиків, з кінця 60-х – початку 70-х років – із меритократів¹, з кінця першої чверті ХХІ ст. меритократів змінили популісти та демагоги [10]. Т. Андрійчук відзначає, що в Європі уже із середини ХХ ст. політичні еліти були вимушені народами пристосовуватися до процесів демократизації заради власної легітимації [11, с. 45–47].

У дослідженнях політичних еліт, зокрема у Польщі, вивчаються особливості регіональних політичних еліт [12]. Є подібні дослідження і в Україні. Так, В. Яремчуком при аналізі регіональної політичної еліти (на прикладі Івано-Франківської області) виявлено її характерну ознаку – володіння необхідними ресурсами для виконання своєї ролі [13, с. 73–74], що обумовлює союз регіональної політичної еліти із олігархами, для яких використання ресурсів політичної влади теж приносить дивіденди унаслідок зворотних зобов'язань еліти.

Т. Дай та Г. Зейглер у розділі «Іронія демократії» колективної праці «Класи та еліти в демократії та демократизації» (1997) дали досить вичерпну характеристику сумісності демократії та політичної еліти. Вони підкреслили, що в індустріальну, наукову та ядерну епоху життя в демократії, як і в тоталітарному суспільстві, формується жменькою людей; важливі політичні, економічні та соціальні рішення приймаються крихітними меншинами, а не масами людей; демократія – це уряд «народу», але виживання демократії лежить на плечах еліт; у цьому *іронія демократії* (курсив наш): еліти повинні правити мудро, якщо уряд «народу» хоче вижити. Маси, продовжують думку вчені, не керують; вони йдуть за ними;

¹ Меритократія (від лат. *meritus* – гідний та грец. *κράτος* – влада) – це принцип управління або соціальна система, в якій керівні посади займають найбільш здібні, талановиті та працелюбні люди, незалежно від їхнього соціального, економічного походження чи статі. Вона базується на рівних стартових можливостях та вільній конкуренції. Це – влада достойних.

Термін «меритократія» вперше використав британський соціолог Майкл Янг у 1958 р. в сатиричному творі «Піднесення меритократії», де описував суспільство майбутнього, побудоване на цьому принципі.

вони реагують на ставлення, пропозиції та поведінку еліт [14].

Спостерігаються тенденції «зрощення еліт та їх надоб'ємного контролю над суспільством», «фетишизації лідерів», які володіють «вибраними функціями» та тотальне звуження демократичних процесів [15, с. 173, 177–178]. В середині будь-якого елітарного кола, у т.ч. на рівні держави, присутня своя внутрішня структура та ієрархія (це ситуація, яку американський дослідник Дж. Хіглі назвав «елітами в середині еліт» [16, р. 27]).

Проблеми політико-правової спільноти у полі зору інтересів і Європейського Союзу, зокрема, питання легітимації влади в умовах глобалізації [17]. Офіційні документи ЄС посилаються на перманентність проблеми дефіциту демократії та необхідність підвищення довіри до європейських інститутів політичного представництва [18, с. 235, 237, 250].

Сучасна українська політична еліта, орієнтуючись на західні зразки, автоматично запозичує їх вади, маючи й особливі риси від антидемократичної спадщини. Вона характеризується як ситуативна, сконцентрована на бізнесових інтересах, абсолютно непрозора і несумісна із законом [19]; зосереджена на збільшенні власних статків і надбань [20, с. 157]; авторитарна і провінціальна, із суто ритуальною риторикою до демократичних цінностей, зверхня та самолюбива, нетолерантна та неконструктивна [21, с. 78, 82]; представляє олігархічні клани [22, с. 171]; закрита від суспільства, популістська та цинічна до права, з подвійними стандартами й навичками уникнення реальної відповідальності перед суспільством, необ'єктивна в оцінці власного професіоналізму; мінлива в політичних уподобаннях і орієнтаціях, надає пріоритет партійним, груповим, особистим інтересам над загальнонаціональними, спрощено розуміє демократичну участь і управління [23, с. 125].

Критеріями ефективності діяльності політичної еліти України є: досягнутий рівень прогресу та добробуту народу; політична стабільність суспільства; національна безпека держави та її авторитет на міжнародній арені; оптимальне співвідношення між громадян-

ським суспільством і державою [24, с. 21]. Усі ці складові досі нереалізовані в Україні.

Ю. Шайгородський виявив, що перманентна зміна персоналій серед політичних еліт не впливала на недовіру народу до їх діяльності: щоразу після чергових президентських виборів від 2010 до 2020 рр. зростала кількість тих, хто вважав розвиток подій у державі неправильним. Так, за результатами опитувань громадської думки у 2020 р. жоден з політиків не отримав позитивний баланс довіри [25, с. 18, 20–21, 24].

Отже, дослідження сумісності народовладдя та політичної еліти свідчать про те, що феномен політичної влади є предметом боротьби між народом і політичною елітою. Спостерігається відсутність мінімізації персоналу державної влади та якнайширшого її представництва [26, с. 50–51] (перманентно зростає бюрократизація владних і опозиційних до неї структур). Демократія формується на основі природного права народу на владу як гарантію прав і свобод людини. Політична еліта в демократіях обумовлена як її атрибут потребами виконання державою своїх функцій. Сила демократії полягає у регулюючому впливові народу на політичну еліту не тільки через недовіру до неї, але й через протестні рухи опору як форми реалізації реального народовладдя [27].

Висновки. Проведений аналіз політико-правового дискурсу сумісності народовладдя та політичної еліти, наявність протиріч у підходах до розуміння демократії, політичної влади та її складових, право народу на прийняття політичних рішень свідчить про потребу міждисциплінарного дискурсу в політологічному, правничому та філософському контекстах.

Народовладдя неможливе без політичної еліти, як влада не може існувати сама для себе без народу. Із охарактеризованих дослідниками спільних ознак політичної еліти визначені і такі, які несумісні з демократією. Водночас існує суттєва різниця між західними й українською політичними елітами. Перші формувалися разом із демократіями протягом тривалого історичного часу переважно в однорідних національних середовищах. У конкуренції з супротивниками політичні еліти досягли пев-

ної якісної міри сумісності з демократією. Усе це ще на порядку денному в Україні, яка мужньо бореться за свій суверенітет в умовах повномасштабної війни з рф.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому політико-правовому аналізі сумісності народовладдя та політичної еліти, потребі вивчення загроз

демократії від маніпулятивного потенціалу політичних технологій і ШІ в контексті їх можливого використання політичною елітою (чи, на її замовлення, виконавцями), а також можливо у розробці моделей сумісності народовладдя та політичної еліти в умовах післявоєнного відновлення та європейської інтеграції України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#%20Text>
2. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: Підручник. 3-тє видання. Київ : Алерта; ЦУЛ, 2011. 524 с.
3. Щербанюк О. В. Народний суверенітет у теорії політико-правових вчень: історична школа : монографія. Книга I. Київ : Логос, 2013. 182 с.
4. Елітознавство : підручник / за заг. ред. В. А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2013. 268 с.
5. Томашевська Т. В. Теоретичні засади поняття політико-управлінська еліта. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 1. С. 153–156. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2015/34.pdf
6. Шайгородський Ю. Українська політична еліта: стереотипні практики і виклики сучасності. *Сучасна українська політика*. Вип. 29. Київ: Вид-во «Центр соціальних комунікацій», 2013. 348 с. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/166101/1/УКРАЇНСЬКА%20ПОЛІТИЧНА%20ЕЛІТА.pdf>
7. Політичне лідерство [Електронний ресурс] : навчальний посібник / В. А. Гапоненко, С. С. Бульбенюк, Н. М. Довганик та ін. Київ : КНЕУ, 2021. 324 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/341ffef6-c4c0-4c5b-b83e-197abac62b16/content>
8. Dobek-Ostrowska, B. Elity polityczne. *Studia z teorii polityki* / A. W. Jabłoński, L. Sobkowiak (red.). T. II. Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1998. S. 133–134. ISBN 83-229-1857-7.
9. Яремчук В. Д. Історія політичних і правових вчень : схеми, дефініції, джерела та персоналії : навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 380 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4976/3/Яремчук%20В.Д.--%20ППІВ%20навч_посібник--ВЕРСТКА.pdf
10. Баумейстер А. Падіння європейської меритократії або кінець «правління кращих». *День*. 2023 р. 31 січ. URL: <https://day.kyiv.ua/blog/polityka/padinnya-yevropeyskoji-merytokratiyi-abo-kinets-pravlinnya-krashchykh>
11. Андрійчук Т. С. Партисипаторна та деліберативна демократія в сучасному політичному дискурсі. *Політичне життя*. 2019. № 1. С. 45–51. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2019.1.6>
12. Szczudlińska-Kanoś, A. Regionalne elity polityczne w Polsce. Wydanie I. Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2013. 181, [3] s. ISBN 978-83-233-3644-0
13. Яремчук В. Регіональна політична еліта: принципи та механізми формування (на прикладі Івано-Франківської області). *Політичні дослідження*. 2021. №1. С. 70–89. URL: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/235438>
14. Dye, T., Harmon, Z. The Irony of Democracy / Classes and Elites in Democracy and Democratization. 1997. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203765173-24/irony-democracy-dye-thomas-zeiglerharmon?context=ubx>
15. Туча В. В. Специфіка взаємодії еліт у публічному просторі постмодерної держави. *Ефективність державного управління*. 2019. Вип. 4 (61). Ч. 1. С. 172–181. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.61.2019.198513>
16. Higley, J. Continuities and Discontinuities in Elite Theory / H. Best, & J. Higley (Eds.), *The Palgrave Handbook of Political Elites*. London : Palgrave Macmillan, 2018. Pp. 25-40. ISBN 978-1-137-51903-0. ISBN 978-1-137-51904-7 (eBook). URL: <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/62125/1/350.pdf.pdf>
17. Riedel, R. Demokracja w Unii Europejskiej – problem legitymizacji władzy w warunkach globalizacji. *Unia Europejska w XXI wieku. Polityczno-prawna wspólnota interesów* / red. nauk. Rafał Riedel ; [aut.: Marcin Chełminiak et al.]. Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek. 2010. S. 23–54. ISBN 978-83-7611-454-5
18. Ротар Н. Інституційне оновлення деліберативної моделі політичної участі громадян ЄС. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. № 3 (14). С. 234–252. DOI:10.29038/2524-2679-2022-03-234-252

19. Майбутнє еліт або еліти майбутнього: провідні інтелектуали обговорили проблему української еліти. 23.02.2016. *Україна Модерна*. URL: <https://uamoderna.com/event/future-elites-discussion/>
20. Чернюк І. А. Політична еліта в контексті демократичних перетворень в Україні. *Молодий вчений*. 2017. № 51. С. 155–158. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5.1/38.pdf>
21. Козловець М. А. Політична еліта як суб'єкт державотворення в умовах трансформації українського суспільства. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Політологія. 2017. № 2. С. 74–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnuuaup_2017_2_9
22. Матета О. Політична еліта та політична свідомість громадян в умовах демократичної трансформації пострадянської України. *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. студії. 2019. Вип. 22. С. 166–173. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2019_22_26
23. Постоловська О. О. Політико-культурні особливості трансформації політичної еліти сучасної України : дис. ...канд. політ. н. (доктора філософії) спец. 23.00.03 – політична культура та ідеологія. Київ. 2019. 220 с. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.12/dis_Postolovska.pdf
24. Загальна теорія політики : навчальний посібник. / Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2017. 226 с. ISBN 978-617-7582-25-9. URL: <https://er.kai.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8bd48eb4-8f64-4f94-bbef-531263bd4c84/content>
25. Шайгородський Ю. Ж. Криза суспільної довіри: суперечність між очікуваннями та реальністю. Політичне поле України у ситуації суспільної кризи: влада, опозиція, політичні партії, громадські організації / за ред. О. М. Майбороди. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2020. 264 с. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/11/political_field_of_ukraine.pdf
26. Горбань В. І. Стівідношення прав людини і прав народу (нації) в контексті верховенства права. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Право»*. 2018. Вип. 28. С. 38–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_pravo_2018_28_9
27. Гайду Г. В. Право на спротив як форма реалізації реального народовладдя (теоретико-правові аспекти) : дис.... доктора філософії. Спец. 081 «Право». Вінниця. 2020. 218 с. URL: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/8872>

References :

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (1996). *Konstytutsiia Ukrainy* [Constitution of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#%20Text> [in Ukrainian].
2. Skakun, O. F. (2011) *Teoriya prava i derzhavy* : Pidruchnyk. 3-he vyd. [Theory of law and state : textbook]. Kyiv : Alerta ; TSUL. 524 s [in Ukrainian].
3. Shcherbanyuk, O. V. (2013). *Narodnyy suverenitet u teorii polityko-pravovykh vchen': istorychna shkola : monohrafiya* [Popular sovereignty in the theory of political and legal doctrines: historical school : monograph]. Knyha I. Kyiv : Lohos. 182 s [in Ukrainian].
4. *Elitoznavstvo* : pidruchnyk (2013) [Elite Studies : textbook] / za zah. red. V. A. Hoshovs'koyi. Kyiv : NADU. 268 s [in Ukrainian].
5. Tomashevs'ka, T. V. (2015). *Teoretychni zasady ponyattya polityko-upravlins'ka elita* [Theoretical foundations of the concept of political and managerial elite]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 1. 153–156. Retrieved from http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2015/34.pdf [in Ukrainian].
6. Shayhorods'kyu, Yu. (2013). *Ukrayins'ka politychna elita: stereotypni praktyky i vyklyky suchasnosti* [Ukrainian political elite: stereotypical practices and contemporary challenges]. *Suchasna ukrayins'ka polityka*. 29. Kyiv : Vyd-vo "Tsentrsotsial'nykh komunikatsiy". 348 s. Retrieved from <https://lib.iita.gov.ua/166101/1/УКРАЇНСЬКА%20ПОЛІТИЧНА%20ЕЛІТА.pdf> [in Ukrainian].
7. *Politychne liderstvo : navchal'nyy posibnyk* (2021) [Political leadership [Electronic resource] : textbook] / V. A. Haponenko, S. S. Bul'benyuk, N. M. Dovhanyk ta in. Kyiv : KNEU. 324 s. Retrieved from <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/341ffef6-c4c0-4c5b-b83e197abac62b16/content> [in Ukrainian].
8. Dobek-Ostrowska, B. (1998). *Elity polityczne* [Political elites] / *Studia z teorii polityki* / A. W. Jabłoński, & L. Sobkowiak (red.). Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego. T. II. 133–134. ISBN 83-229-1857-7 [in Polish].
9. Yaremchuk, V. D. (2022). *Istoriya politychnykh i pravovykh vchen' : skhemy, definitysiyi, dzherela ta personaliyi : navch. posibnyk* [History of political and legal doctrines: schemes, definitions, sources and personalities : textbook]. L'viv : L'vivs'kyu derzhavnyy universytet vnutrishnikh sprav. 380 s. Retrieved from https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4976/3/Яремчук%20В.Д.--%20ПППВ%20навч_посібник--ВЕРСТКА.pdf [in Ukrainian].

10. Baumeyster, A. (2023). Padinnya yevropeys'koyi merytokratiyi abo kinets' "pravlinnya krashchykh" [The fall of European meritocracy or the end of the "rule of the best"]. *Den'*. 31 sich. Retrieved from <https://day.kyiv.ua/blog/polityka/padinnya-yevropeyskoyi-merytokratiyi-abo-kinets-pravlinnya-krashchykh> [in Ukrainian].
11. Andriyчук, Т. С. (2019). Partysypatorna ta deliberatyvna demokratiya v suchasnomu politychnomu dyskursi [Participatory and deliberative democracy in modern political discourse]. *Politychne zhyttya*. 1. 45–51. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2019.1.6> [in Ukrainian]
12. Szczudlińska-Kanoś, A. (2013). Regionalne elity polityczne w Polsce. [Regional political elites in Poland]. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wydanie I. 184 s. ISBN 978-83-233-3644-0 [in Polish].
13. Yaremchuk, V. (2021). Rehional'na politychna elita: pryntsyipy ta mekhanizmy formuvannya (na prykladi Ivano-Frankivs'koyi oblasti) [Regional political elite: principles and mechanisms of formation (using the example of Ivano-Frankivsk region)]. *Politychni doslidzhennya*. 1. 70–89. Retrieved from <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/235438> [in Ukrainian].
14. Dye, T., & Harmon, Z. (1997). The Irony of Democracy / Classes and Elites in Democracy and Democratization. Retrieved from <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203765173-24/irony-democracy-dye-thomas-zeigler-harmon?context=ubx> [in English].
15. Tucha, V. V. (2019.). Spetsyfika vzayemodiyi elit u publichnomu prostori postmodernoyi derzhavy [The specifics of elite interaction in the public space of a postmodern state]. *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnya*. 4 (61). Ch. 1. 172–181. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.61.2019.198513> [in Ukrainian].
16. Higley, J. (2018). Continuities and Discontinuities in Elite Theory. H. Best, & J. Higley (Eds.), *The Palgrave Handbook of Political Elites*. London : Palgrave Macmillan. 25-40. ISBN 978-1-137-51903-0. DOI: 10.1057/978-1-137-51904-7 Retrieved from <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/62125/1/350.pdf.pdf> [in English].
17. Riedel, R. (2010). Demokracja w Unii Europejskiej – problem legitymizacji władzy w warunkach globalizacji [Democracy in the European Union – the problem of legitimizing power in the context of globalization]. *Unia Europejska w XXI wieku. Polityczno-prawna wspólnota interesów / red. nauk. Rafał Riedel ; [aut.: Marcin Chełminiak et al.]*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. 23–54. ISBN 978-83-7611-454-5 [in Polish].
18. Rotar, N. (2022). Instytutsiyne onovlennya deliberatyvnoyi modeli politychnoyi uchasti hromadyan YES [Institutional renewal of the deliberative model of political participation of EU citizens]. *Mizhnarodni vidnosyny, suspil'ni komunikatsiyi ta rehional'ni studiyi*. 3 (14). 234–252. DOI:10.29038/2524-2679-2022-03-234-252 [in Ukrainian].
19. Maybutnye elit abo elity maybutn'oho: providni intelektualy obhovoryly problemu ukrayins'koyi elity [The future of elites or elites of the future: leading intellectuals discussed the problem of the Ukrainian elite]. 23.02.2016. *Ukrayina Moderna*. Retrieved from <http://uamoderna.com/event/future-elites-discussion/> [in Ukrainian].
20. Chernyuk, I. A. (2017). Politychna elita v konteksti demokratychnykh peretvoren' v Ukrayini [Political elite in the context of democratic transformations in Ukraine]. *Molodyy vchenyy*. 51. 155–158. Retrieved from <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5.1/38.pdf> [in Ukrainian].
21. Kozlovets', M. A. (2017). Politychna elita yak sub'yekt derzhavotvorennya v umovakh transformatsiyi ukrayins'koho suspil'stva [The political elite as a subject of state formation in the context of the transformation of Ukrainian society]. *Visnyk Natsional'noho universytetu "Yurydychna akademiya Ukrayiny imeni Yaroslava Mudroho"*. Seriya: Politolohiya. 2. 74–87. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnuuaup_2017_2_9 [in Ukrainian].
22. Mateta, O. (2019). Politychna elita ta politychna svidomist' hromadyan v umovakh demokratychnoyi transformatsiyi postradyans'koyi Ukrayiny [Political elite and political consciousness of citizens in the conditions of democratic transformation of post-Soviet Ukraine]. *Visnyk L'vivs'koho universytetu*. Seriya filos.-politloh. studiyi. 22. 166–173. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2019_22_26 [in Ukrainian].
23. Postolovs'ka, O. O. (2019). Polityko-kul'turni osoblyvosti transformatsiyi politychnoyi elity suchasnoyi Ukrayiny [Political and cultural features of the transformation of the political elite of modern Ukraine]. *Dys. ...kand. polit. n. (doktora filosofiyi) spets. 23.00.03 – politychna kul'tura ta ideolohiya*. Kyiv. 220 s. Retrieved from https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.12/dis_Postolovska.pdf [in Ukrainian].
24. Zahal'na teoriya polityky : Navchal'nyy posibnyk (2017) [General Political Theory : textbook] Herasymchuk, T. F., Kyrydon, A. M., Troyan, S. S. Kyiv : Vydavnychyy dim "Kondor", 226 s. Retrieved from <https://er.kai.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8bd48eb4-8f64-4f94-bbef-531263bd4c84/content> [in Ukrainian].

25. Shayhorods'kyu, YU. ZH. (2020). Kryza suspil'noyi doviry: superechnist' mizh ochikuvannyamy ta real'nistyuu. Politychne pole Ukrayiny u sytuatsiyi suspil'noyi kryzy: vlada, opozytsiya, politychni partiyyi, hromads'ki orhanizatsiyi [Crisis of public trust: contradiction between expectations and reality. The political field of Ukraine in a situation of social crisis: government, opposition, political parties, public organizations] / za red. O. M. Mayborody. Kyiv : IPiEnD im. I. F. Kurasa NAN Ukrayiny. 264 s. Retrieved from https://ipiend.gov.ua/wpcontent/uploads/2020/11/political_field_of_ukraine.pdf [in Ukrainian].

26. Horban', V. I. (2018). Spivvidnoshennya prav lyudyny i prav narodu (natsiyi) v konteksti verkhovenstva prava [The relationship between human rights and the rights of the people (nation) in the context of the rule of law]. *Zbirnyk naukovykh prats' Kharkivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody*. "Pravo". 28. 38–57. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_pravo_2018_28_9 [in Ukrainian].

27. Haydu, H. V. (2020). Pravo na sprotyv yak forma realizatsiyi real'noho narodovladdya (teoretyko-pravovi aspekty) [The right to resistance as a form of implementing real democracy (theoretical and legal aspects)]. *Dys.... doktora filosofiyi. Spets. 081 "Pravo"*. Vinnytsya. 218 s. Retrieved from <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/8872> [in Ukrainian].

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 29.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 02.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 23.04.2026